

ПОЛІТИКА РОЗВИТКУ ІННОВАЦІЙНОЇ ЕКОСИСТЕМИ В УМОВАХ СУЧАСНОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ КРИЗИ

Світова фінансово-економічна криза 2008-2009 років, кризові явища, обумовлені розгортанням Industry 4.0, поточна економічна криза, викликана пандемією COVID-19, не були передбачені основними економічними теоріями як специфічний тип економічного функціонування. Наші дослідження показують, що адекватне і конструктивне концептуальне пояснення цих суперечливих процесів може дати теорія економічного розвитку Й.Шумпетера, де основним методологічним рецептом для відповідного державного кризового менеджменту є необхідність динамічного розвитку інноваційних галузей. Виходячи з цього, особливо актуальною стає політика «розумної спеціалізації», яка передбачає радикальні інноваційні структурні технологічні зміни. Іншою частиною цієї стратегії є побудова інноваційного потенціалу університетів, який дозволяє генерувати базові технологічні інновації.

Ітерації реальної економічної політики у пошуках адекватних відповідей на кризові виклики призвели до парадоксальних, з позицій мейнстріму економічної теорії, практичних рішень та появи «сретичних» економічних категорій: «гвинтокрилі гроші», «вільні гроші», «базовий гарантований дохід» тощо. Авторитетний журнал The Economist узагальнив ці явища так: «Коронавірус знаменує собою нову парадигму. Він характеризується державними запозиченнями, грошовим друком і втручанням на ринках капіталу – і все це підкріплено низькою інфляцією» [1].

Більшість дослідників, пояснюючи ці події, поклалися на теоретичну концепцію Нуман Мінського, яка шукала рецепти протидії штучній кредитній експансії, яку вважали основним чинником Великої рецесії. Проте запровадження відповідної політики «стиснення», «затягування пасків» не тільки не вирішило проблему в принципі, а й ініціювало процеси визрівання нової кризи, на яку всі експерти очікували постійно після 2009 року. Коронавірусна пандемія тільки посилила ці явища, найбільш незрозумілим з яких стало те, що «стиснення» відбувалося одночасно з розгортанням реалізації політики «грошового пом'якшення» [2].

Адекватно зрозуміти ці процеси, на наш погляд, дозволяє шумпетерівська теорія інноваційного розвитку, яка позиціонує науково-технологічні інновації особливим відокремленим фактором економічного зростання, що генерує нову сукупну додану вартість країни. Цей методологічний підхід дозволяє обґрунтувати можливість прискореного економічного розвитку національної економіки незалежно від існуючих історично сформованих ресурсних обмежень. Такий сценарій може бути реалізований тільки при інноваційному зростанні. Цей підхід також надає обґрунтування доцільності застосування авансових кредитних ресурсів для інноваційного розвитку, які є за своєю економічною природою дуже близькими до «гвинтокрилих грошей». Така стимулююча монетарна політика в сучасній реальності виступає не проблемою економічного зростання, а його іманентним фактором.

Хоча представники неокласичного підходу переважно не згодні з таким підходом, особливо в Україні, природа базових подібних макроекономічних процесів була розкрита ще корифеями сучасної економічної теорії. Наприклад, вони були детально висвітлені в теоріях кейнсіанців і монетаристів. Джон М. Кейнс переконливо довів (і це стало канонічною максимою у всіх сучасних базових підручниках з макроекономіки), що Велика депресія в США сталася через різке зниження сукупного попиту [3]. Мілтон Фрідман пояснював економічну природу Великої депресії шокним зменшенням пропозиції грошей через крах фондового ринку, жорстку

адміністративну політику Федеральної резервної системи, банкрутство тисяч банків, обмежень «золотого стандарту» тощо [4]. Тому ці видатні економісти побачили вихід з Великої депресії у застосуванні стимулюючої фіскальної та монетарної політик, тобто через збільшення як сукупного попиту, так і грошової пропозиції, а не через політику «стиснення» цих макроекономічних агрегатів.

Як показують сучасні нео-шумпетерівські теорії, фінансові «бульбашки» формуються саме тому, що авансове фінансування не спрямовується на забезпечення інноваційних процесів. Тобто не перетворюється через це на реальну грошову пропозицію і відповідне збільшення ВВП. Якщо таке авансове фінансування накопичується у вигляді фіктивного капіталу, то воно перетворюється на фінансові «бульбашки», які розширюються, лускають і призводять до фінансово-економічної кризи, вийти з якої можна тільки через активізацію інноваційних процесів нової технологічної парадигми [5].

Постановка питання про існування та ідентифікацію такого головного фактору економічного зростання країни як науково-технологічна інновація є дуже важливою для пояснення системних економічних проблем і пошуку рецептів їхнього вирішення. В стратегії Європа 2020 першим пріоритетом економічного розвитку визначено розбудову економіки, що базується на знаннях та інноваціях. Саме у цій стратегії була сформульована політика щодо формування «розумної» спеціалізації в економіках та регіонах усіх країн ЄС. Проте, як показав наш аналіз, сьогодні можна спостерігати необґрунтований методологічний дрейф від основних концептуальних настанов стратегії Європа 2020 до традиційної рикардіанської парадигми ринкових конкурентних переваг, тобто акцентуація економічної політики на підтримці існуючої в країні та регіоні структури виробництва. Це, згідно з неокласичним каноном, вважається найбільш ефективним станом речей. Проте недоліком такого статус-кво є те, що він мало формує попит на інновації.

Також ця візія не створює управлінську основу для сучасного розвитку університетів країни та регіонів. Роль університетів залишається традиційною – обслуговувати регіональну економіку через структуру освітніх спеціалізацій, які склалися. У цьому форматі навіть не згадують про проривні науково-технологічні інновації. Проте, проведений нами аналіз результатів діяльності кращих інноваційних університетів Європи на базі даних рейтингового агентства Clarivate Analytics, показав, що галузевий пріоритет досліджень у цих університетах підтверджує нео-шумпетерівську теорію технологічних парадигм. Галузь «фармація та біотехнології» входить до трійки пріоритетних напрямків у 15 з 17 перших університетів. Інші пріоритетні сфери: сільське господарство, лісове господарство та продовольство, а також медичні прилади та здоров'я, також тісно пов'язані з біотехнологіями, які багато експертів вважають ключовим фактором нової технологічної парадигми, яка замінить поточну, де ключовим фактором є інформаційно-комунікативні технології.

Список літератури:

1. Beddoes, Z.M. editor-in-chief (2020). *The Economist*, July 23rd, 2020.
2. Кораблін С. Велика неоліберальна рецесія (2008-2009pp.): досвід та уроки антикризової політики США / Глобальні тенденції і перспективи: світова економіка та Україна. – К.: Заповіт, 2018, с.89-72.
3. Keynes J. M. (1964 [1936]). *The General Theory of Employment, Interest and Money*. New York, London: A Harvest Book.
4. Friedman M., Rose R. (1990). *Free to Choose. A Personal statement*. A Harvest Book, Harcourt, Inc., p. 70-90.
5. Perez C. (2002). *Technological revolutions and Financial Capital: The Dynamics of Bubbles and Golden Ages*. Cheltenham: Edward Elgar Pbl.